

KORKEAKOULUTUKSEN JA TUTKIMUKSEN KUNNIANPALAUTUS

VIHREÄN EDUSKUNTARYHMÄN KORKEAKOULUPOLIITTISET LINJAT

JOHDANTO

Ihmiskunnan suurimpien haasteiden ratkaisemiseen tarvitaan tiedettä ja korkeaa osaamista. Niin ilmastonmuutos, lajien sukupuuttoaalto, pakolaisuus kuin tekniikan kehittyminenkin luovat tarvetta uudelle tiedolle, innovaatioille ja ratkaisuille. Tarvitaan myös tulkkeja ymmärtämään näiden vaikutuksia ihmisiin ja yhteiskuntaan. Työelämän murros ja maailman muuttuminen edellyttävät kykyä oppia, oivaltaa ja ratkaista.

Me luotamme korkeakouluihin. Me uskomme sivistysyliopiston ideaan. Vihreät uskoo tieteen ja tutkimuksen kykyyn ratkoa niin paikallisia kuin koko maapalloa koskevia ongelmia. Vihreille tiede, tutkimus ja sivistys ovat arvokkaita itsessään.

Korkeakoulujen toiminnan tulee perustua vahvaan autonomiaan, itsehallintoon ja tieteelliseen vapauteen. Rajoitusten sijaan korkeakouluille tulee antaa enemmän vapautta vaikuttaa omaan toimintaansa ja tulevaisuuteensa. Autonomiaa tuo ennen kaikkea riittävä rahoitus, joka antaisi aitoa työrauhaa keskittyä olennaiseen: opetukseen, tutkimukseen, yhteiskunnalliseen vuorovaikutukseen.

Korkea osaaminen on Suomelle tärkein pääoma ja kilpailuetu. Me haluamme Suomen, jossa ura tutkijana on houkutteleva vaihtoehto.

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen työntekijät ja opiskelijat ovat joutuneet viime vuosina kokemaan suuria säästöjä. Vihreät puolustaa inhimillistä työelämää myös korkeakouluissa. Demokraattinen päätöksenteko, jossa ovat mukana niin opiskelijat kuin henkilöstö, kuuluu korkeakouluihin.

Tieteen vapaus on tärkeä arvo, ja se tulee hahmottaa laajemmin kuin pelkkänä julkaisemisen vapautena. Yhteiskunnan on oltava kaiken kaikkiaan myönteinen ja vastaanottavainen tiedettä ja tutkimusta kohtaan. Tutkijoihin kohdistuva vihapuhe on huolestuttava ilmiö, johon on puututtava. Vaikutusarviointien ja uusimman tieteellisen tiedon tulee olla saumatonta osaa lakien valmistelua.

RAHOITUKSELLA JATKUVUUTTA JA TYÖRAUHAA

Korkeakoulujen rahoitusta on karsittu tällä kaudella leikkaamalla ja jäädyttämällä indeksit. Tämä on tarkoittanut satojen miljoonien eurojen lovea korkeakoulutuksen ja tutkimuksen rahoitukseen. Lovea on paikkailtu kertaluontoisilla hankerahoituksilla, mutta pysyvät vauriot resursseissa näkyvät yhä.

Yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa tarvitaan luottamusta ja työrauhaa. Ne voidaan tarjota turvaamalla riittävä ja ennakoitava perusrahoitus. Rahoitusmallin tulosohjausta tulee purkaa ja kilpaillun rahoituksen määrää vähentää. Korkeakoulut ovat koulutuksen ja tutkimuksen parhaita asiantuntijoita – siihen täytyy luottaa.

Vastikkeeton osuus rahoituksessa mahdollistaisi myös korkeakoulujen oman harkinnan. Jos tarvitaan rahoitusta jonkin uuden avauksen tai idean testaamiseen, se voitaisiin toteuttaa oppilaitoksen omien aikataulujen puitteissa ilman että täytyy odottaa OKM:n rahoitusmallin muokkausta tai hankerahojen hakukierroksia.

Korkeakoulujen rahoitusmalli on sekava tilkkutäkki lukuisine indikaattoreineen, ja rahoitusmallia muutetaan jatkuvasti. Lisäksi korkeakoulut kilpailevat keskenään vähenevistä resursseista. Näin ollen rahoitusta on vaikea ennakoida, eikä yhteistyötä toisten oppilaitosten kanssa kannata tehdä.

Rahoitusmalliin sisältyy myös strategisen rahoituksen elementti. Strategisen elementin tehtävä on antaa rahan korkeakoulun kannalta strategisesti parhaaseen tarkoitukseen. Kuitenkin opetus- ja kulttuuriministeriö kontrolloi tiukasti, mihin kulloinkin rahoitus käytetään. Poliittisen ohjauksen sijaan ammattikorkeakoulut ja yliopistot tarvitsevat jatkuvuutta, luottamusta ja työrauhaa, sillä ne tietävät parhaiten, mitä kannattaa opettaa ja tutkia. Strateginen rahoitus tulisi korvata vastikkeettomalla rahoituselementillä. Vastikkeeton perusrahoituselementti vapauttaa korkeakoulujen henkilökunnan olennaisen äärelle – tutkijat tutkimaan ja opettajat opettamaan. Myös tieteen vapautta ja kotimaisilla kielillä julkaisua voidaan tukea nykyistä paremmin, kun rahoitusta saadakse ei tarvitsisi mahtua tiettyyn muottiin.

Rahoitusmallia tulisikin selkeyttää vähentämällä indikaattoreiden määrää ja lisäämällä malliin merkittävän kokoinen vastikkeettoman perusrahoituksen osuus. Määrällistä mittaamista tulisi vähentää ja laadullista mittaamista lisätä. Myös rahoitusmallin pysyvyyttä tulee vahvistaa.

- Uudistetaan korkeakoulujen rahoitusmalleja vähentämällä indikaattorien määrää ja lisäämällä kiinteä perusrahoitusosuus sekä tuotettuihin opintojaksoihin perustuva rahoituselementti. Vastikkeeton perusrahoituksen osuus olisi 20% rahoituksesta.
- Vahvistetaan mahdollisuuksia työn ja opiskelun yhteensovittamiseen huomioimalla osa-aikainen opiskelu korkeakoulujen rahoitusmallissa ja tavoitteellisissa suoritusajoissa.
- Lisätään opiskelijapalautteen ja laadullisen työllistymisen painoarvoa rahoitusmallissa
- Maltillistetaan tutkinnon suorittamiseen liittyviä tavoiteaikakertoimia.
- Vaikutetaan Euroopan unionissa siihen, että EU:n panostus tutkimusrahoitukseen ja korkeakoulu-yhteistyöhön kasvaa.
- Vihreät tavoittelee yliopistoille 180 miljoonan euron ja ammattikorkeakouluille 80 miljoonan euron perusrahoituksen korotusta. Korkeakoulujen rahoitus sidotaan indeksiin.

KORKEAKOULUT KUULUVAT KAIKILLE

Suomen korkeakouluihin on koko niiden historian aikana tultu opiskelemaan suvun ensimmäisinä ylioppilaina. Me haluamme, että näin on jatkossakin. Polun korkeakouluun tulee olla aidosti auki kaikille. Kehitys ei kuitenkaan tapahdu itsestään. Koulutuksen tasa-arvon edistäminen on osa korkeakoulujen yhteiskunnallista tehtävää.

Vihreiden tavoitteena on tehdä koulutuksen kunnianpalautus ja myös kunnianhimon palautus. Peruskoulun päättää edelleen liian suuri joukko nuoria, joilla ei ole päästötodistusta. Samoin esimerkiksi lastensuojelun asiakkaana olleiden lasten keskuudessa toisen asteen suorittaminen on muita nuoria matalampaa. Olemme alkaneet tottua siihen, että yhteiskunnassa on ihmisryhmä, joka ei pärjää – se ei kuulu sivistysvaltioon, eikä se ole oikein. Jos halutaan päästä tavoitteeseen, että 50 % suomalaisista on korkeakoulutettuja, parannuksia tarvitaan kaikilla asteilla.

- Poistetaan lukukausimaksut kaikilta opiskelijoilta.
- Parannetaan maahanmuuttajien jatko-opintovalmiuksia lisäämällä opinto-ohjausta ja monialaista yhteistyötä perheiden kanssa. Tarjotaan suomen tai ruotsin kielen opintoja riittävien kielellisten valmiuksien saavuttamiseksi.
- Tuetaan aliedustettuja ryhmiä korkeakouluopintoihin hakeutumisessa esimerkiksi järjestämällä valmentavia opintoja maahanmuuttajataustaisille nuorille, purkamalla tiettyjen alojen sukupuolittuneisuutta sekä varmistamalla, että vammaisuus ei estä opintojen suorittamista
- Tuodaan korkeakouluopinnot saavutettavaksi kaikille tarjoamalla maksuttomia avoimen korkeakoulun opintoja niille, jolla ei ole vielä korkeakoulututkinnon suoritusoikeutta.
- Varmistetaan, että korkeakouluopiskelu on yhtä mahdollista niin lukiosta kuin ammatillisesta oppilaitoksesta valmistuneille tukemalla opiskelutaitojen kehittymistä ja tarjoamalla riittävän laajat yleissivistävät opinnot.
- Tutkijoiksi ja korkeakoulujen opetus- ja tutkimusvirkoihin päätyy suhteessa enemmän miehiä. Kehitetään sukupuolten edustusta esimerkiksi perheystävällisyydellä ja anonyymien rekrytointien kautta.
- Vahvistetaan opiskelijoiden ja työntekijöiden ääntä korkeakouluhallinnossa ja toimielimissä. Julkisoikeudellisissa yliopistoissa kollegioiden asemaa pitää vahvistaa, säätiöyliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa puolestaan osallistaa nykyistä enemmän opiskelijoita ja henkilökuntaa toiminnan kehittämiseen ja siihen liittyvään päätöksentekoon.

JATKUVA OPPIMINEN UUELLE TASOLLE

Nopeasti muuttuvassa yhteiskunnassa jatkuva oppiminen ja itsensä kehittäminen ei voi olla vain hyvin toimeentulevien oikeus, vaan osaamisen täydentäminen elämän varrella tulee olla mahdollista ja kannattavaa jokaisessa tilanteessa. On arvioitu, että jopa miljoona suomalaista tarvitsee uudelleen- ja täydennyskoulutusta tulevina vuosina.

Matalan kynnyksen reittejä kouluttautumiseen ja jopa uuden tutkinnon suorittamiseen on tarjottava nykyistä laajemmin, jotta saamme vastattua työmarkkinoiden osaajapulaan ja vaikutettua nopeasti jo työelämässä olevien osaamisen uudistamiseen. Jatkuvan oppimisen maksullisuutta on syytä purkaa tulevalla kaudella, jotta uuden oppiminen on aidosti mahdollista kaikille ja kaikissa elämäntilanteissa. Avoimeen korkeakouluopetuksen resursseja tulee tuntuvasti lisätä ja siten varmistaa, että niillä on mahdollisuus tarjota opintojaksoja myös esimerkiksi täydennyskouluttajille ja tutkintonsa täydentäjille.

Koulutus tulee resursoida niin, että opintopisteittäin maksettavia kurssimaksuja ei tarvitse korottaa. Opintojaksojen hinnat eivät saa rajata opiskelijoita ulkopuolelle, vaan avoimen korkeakoulun opintoja tulisi tarjota maksuttomasti työttömille ja niille, joilla ei vielä ole tutkinnon suoritusoikeutta.

Korkeakoulujen mahdollisuuksia tarjota opintojaksojaan voidaan helpottaa luomalla yhteinen jakamisen alusta, jonka kautta opiskelijaksi voidaan ottaa myös muiden korkeakoulujen opiskelijoita tai esimerkiksi täydennyskouluttajia. Myös alustalla tarjotuissa opintojaksoissa tulee pitää tarkasti huolta opetuksen laadusta.

- Toteutetaan kaikkien korkeakoulujen yhteinen opetustarjonnan jakamisen alusta, jonka kautta kursseille voidaan ottaa opiskelijoita riippumatta siitä, ovatko he kirjoilla korkeakouluissa.
- Tehdään avoimesta korkeakoulutuksesta maksutonta työttömille, toisen asteen päättäneille ja muille, joilla ei ole korkeakoulututkinnon suoritusoikeutta.
- Lisätään väyliä ja tapoja hyväksilukea aiempia opintoja yli sektorirajojen ja helpotetaan alan vaihtamista korkeakoulun sisällä tai niiden välillä.
- Parannetaan mahdollisuuksia edistää opintoja työttömyysturvalla tai sairauspäivärahalla. Edistetään joustavaa siirtymää eri tukimuotojen välillä, kunnes perustuloon siirrytään.
- Vihreät tavoittelee 65 miljoonan euron panostuksia jatkuvaan oppimiseen. Rahoitusta ohjataan mm. avoimien yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opintotarjonnan laajentamiseen ja kehittämiseen sekä maksuttomiin avoimen korkeakoulun opintoihin.

SUJUVAT POLUT OPPIMISEEN JA TUTKIMISEEN

Opiskelija voi kohdata monia etenemistä hidastavia esteitä opintoihin pyrkiessä ja niiden aikana. Ongelmallinen ensikertalaiskiintiö on johtanut väli vuosien pitämiseen ja nuorten stressin kasvuun. Yhteiskunta ei saa luoda viestiä, että jo nuorena täytyy tietää, mitä haluaa, vaan elämässä pitää olla mahdollisuus harkita ja pohtia uudelleen ratkaisuja. Edelleenkin ei ole aina vaivatonta suorittaa tutkintoa niin, että opinnot muodostuvat kahden tai useamman eri korkeakoulun opinnoista.

Korkeakoulujen työntekijöiden ja tutkijoiden arkeen puolestaan heijastuu kilpaillun rahoituksen osuuden kasvu: työsuhteet ovat sirpaleisia, kun niiden rahoitus on tiedossa vain hetkeksi eteenpäin. Korkeakoulujen työntekijöiden ja tutkijoiden arkeen tarvitaan vakautta, jotta tiede, innovaatiot ja tutkimus saisivat houkutelua hyviä osaajia. Hyvin organisoidut tutkijapolut parantavat korkeakoulujen mahdollisuutta saada alalle parhaimpia osaajia. Johtamiseen ja esihenkilötyöhön panostaminen sekä ohjauksen lisääminen on koettu hyväksi käytännöiksi. Työterveyshuollon puutteet tulee korjata.

- Vahvistetaan korkeakoulujen autonomiaa opiskelijavalinnasta päätettäessä ja poistetaan vaatimukset ensikertalaiskiintiöistä sekä ylioppilastutkinnon perusteella valittavien kiintiöistä.
- Lisätään väyliä ja tapoja hyväksilukea aiempia opintoja yli sektorirajojen ja helpotetaan alan vaihtamista korkeakoulun sisällä tai niiden välillä.
- Vahvistetaan mahdollisuuksia työn ja opiskelun yhteensovittamiseen huomioimalla osa-aikainen opiskelu korkeakoulujen rahoitusmallissa ja tavoitteellisissa suoritusajoissa.
- Kasvatetaan ennustettavien ja pitkän aikavälin rahoituselementtien painoarvoa suhteessa lyhyisiin hankkeisiin, jotta tutkijoiden työ voidaan turvata pitkäjänteisesti.
- Vahvistetaan tohtoreiden työelämäosaamista lisäämällä työelämäopintoja tutkinnon yhteyteen.
- Lisätään yliopistojen ja kolmannen sektorin yhteistyötä, jotta tohtoreita työllistyisi yhä enemmän myös korkeakoulukentän ulkopuolelle.
- Luodaan rakenne, jossa kaikki väitöskirjaa tekevät voivat kuulua johonkin tutkijakouluun tai yhteisöön. Kehitetään korkeakoulujen esihenkilötyötä ja henkilöstöpolitiikan osaamista.
- Puolustetaan tutkijoiden sananvapautta ja puututaan sananvapautta kaventavaan häirintään ja vihapuheeseen.

HUIPPUTUTKIMUS ON YHTEISKUNNAN YSTÄVÄ

Jos Suomi haluaa olla koulutuksen ja osaamisen edelläkävijä, sillä tulee olla myös uskottava tiedepoliittinen linja. Tulevina vuosina tiedepoliitikassa on keskityttävä tutkimusrahoituksen lisäämiseen niin korkeakouluille, Suomen Akatemialle kuin Business Finlandillekin. Korkeakoulujen perusrahoitusta lisäämällä voidaan palauttaa tutkijat takaisin töihin. Tavoitteena tulee olla nostaa valtion tutkimus-, kehitys- ja innovaatorahoitus neljään prosenttiin bruttokansantuotteesta.

Tieteellisen tiedon hyödyntäminen yhteiskunnallisessa päätöksenteossa on Suomessa vajavaista. Yhteiskunnan kehittäminen tietopohjaisesti edellyttää uusimman tiedon ja päätöksentekielinten yhteyden parantamista. Tieteen ja päätöksenteon konkreettisia yhteyksiä tulee lisätä ja vahvistaa nykyisestä.

TKI-toiminta tarvitsee sekä korkeakouluja että yrityksiä ja niiden välistä yhteistyötä. Hyviä esimerkkejä korkeakoulujen ja yritysten yhteistyöstä on jo nyt, mutta yhteistyötä tarvitaan lisää. Korkeakoulujen ja yritysten yhteistyötä voidaan lisätä esimerkiksi yhteisin tutkimushankkein.

- Korotetaan Suomen Akatemian myöntövaltuuksia kansainvälisesti vertautuvalle hyvälle tasolle.
- Siirretään valtion tukea elinkeinoelämälle tehostomista yritystuista tutkimukseen ja koulutukseen sekä valtion omistusten siirtoa ylläpitävästä uutta luovaan ja TKI-panostuksia lisäävään yritystoimintaan, jonka osana voitaisiin myös pääomittaa korkeakouluja.
- Palautetaan Business Finlandin soveltavan tutkimuksen rahoitus tasolle, joka mahdollistaa kunnianhimoisen ja tuloksellisen tutkimustyön myös pidemmissä hankkeissa.
- Korkeakoulujen soveltavan tutkimuksen sekä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan rahoitusta on vakiinnutettava nykyisten hankerahoituskäytäntöjen sijaan.
- Tieteentekemisen edellytyksien parantamiseksi tulee myös perustaa opetusministerin salkkuun yhdistettävä poikkihallinnollinen tiedeministerin salkku.
- Kehitetään yliopistojen ja valtionhallinnon välille yhteistyö- ja rahoitusmuotoja, joiden avulla saadaan tutkimukseen pohjaavia selvityksiä ajankohtaisten päätösten tueksi.
- Lisätään Business Finlandin innovaatioasetelin käyttöä ja luodaan yhteistyökanavat pienten ja keski suurten yritysten sekä korkeakoulujen välille.
- Varmistetaan, että EU:n myöntämä rahoitus on jatkossakin hyödynnettävissä TKI-toimintaan ja soveltavaan tutkimukseen.
- Vihreät tavoittelee yhteensä 40 miljoonan euron tasokorotuksia tutkimukseen sisältäen Suomen Akatemian myöntövaltuuksien korotuksen ja valtion tutkimuslaitosten rahoituksen korotuksen.